

Fornleifaskráning vegna deiliskipulags í landi Hamragarða í Vestur Eyjafjallahreppi

Ragnar Edvardsson

**Fornleifastofnun Íslands
FS132-00201
Reykjavík 2000**

Efnisyfirlit

1. Inngangur.....	3
2. Fornleifaskráning.....	3
3. Skrá yfir fornleifar í landi jarðarinnar Hamragarðar.....	5
4.Fornleifar á frístundabyggðinni í landi Hamragarða.....	13

Kortaskrá

Kort 1. Skipulagssvæðið.....	14
Kort 2. Minjar í hættu.....	15
Kort 3. Fornminjar og helstu örnefni á skipulagssvæðinu.....	16

Teikniaskrá

Teikning 1. Fornleifar 38 og 39.....	8
Teikning 2. Fornleifar 36 og 37.....	9
Teikning 3. Fornleif 40.....	10

Inngangur

Í þessari skýrslu birtast niðurstöður fornleifakönnunar sem gerð var vegna deiliskipulags í landi jarðarinnar Hamragarða í Vestur Eyjafjallahreppi. Fyrirhugað er að byggja frístundahúsabyggð í austanverðum hluta jarðarinnar.

Þar sem hér er um deiliskráningu að ræða var jörðin Hamragarðar ekki fullskráð heldur eingöngu það svæði sem fyrirhugað er að byggja á. Heimildarkönnun um fornleifar í Rangárvallarsýslu hefur þegar verið gerð og er jörðin Hamragarðar í þeirri skráningu¹.

Við svæðisskráningu voru kort og ritheimildir um menningarminjar á svæðinu athugaðar en við aðalskráningu var gengið um fyrirhugað byggingarsvæði og allar menningarminjar innan þess skoðaðar í ljósi fyrirhugaðra framkvæmda.

Í þessari skýrslu er að finna almenna umfjöllun um fornleifaskráningu og skrá yfir fornleifar. Að auki er fjallað ítarlega um deiliskipulagsvæðið og þær fornleifar sem fundust á því, lagt mat á áhrif framkvæmda og gerðar tillögur um aðgerðir. Ragnar Edvardsson fornleifafræðingur sá um vettvangsvinnu og skrifaði skýrslu.

1.1 Fornleifaskráning

Í dag er fornleifaskráning orðin órjúfanlegur hluti af því ferli sem deiliskipulag fer í gegnum áður en að það er samþykkt og framkvæmdir geta hafist. Í hugtakinu fornleifaskráning felst fyrst og fremst söfnun nauðsynlegra upplýsinga um ástand og gerð fornleifa ákveðnu svæði, sýslu, hreppi eða einsaka jörð.

Skoðanir manna á því hvað teljist til fornminja hefur breyst mikið í gegnum tíðina og í dag eru minjar sem fyrir 100 árum voru taldar hversdagslegar taldar minjar um horfna lífshætti. Þó svo að skoðanir manna hafi breyst hefur skilningur vaknað á þeirri nauðsyn að vernda þær fáu minjar sem eftir eru fyrir komandi kynslóðir.

Í 17. grein þjóðminjalaga (88/1989, sbr. lög nr. 43/1991 og breytingar á lögum samþykkt 7/5 1994), eru allar fornleifar Íslands friðhelgar: “Fornleifum má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi né nokkur annar, spilla, granda né breyta, ekki heldur hylja þær, laga né aflaga né úr stað flytja...”. Ný lög um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000 ná einnig yfir verndun

¹ Sædís Gunnarsdóttir 2000

menningarminja, enda er markmið laganna að tryggja að mat á umhverfisáhrifum verði fastur liður í undirbúningi að framkvæmdum.

Skilgreining á fornleifum í þjóðminjalögum er víðtæk og er þeirri skilgreiningu fylgt við þessa fornleifakönnun.

- a. byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi mannvirkjum, húsaleifar hvers kyns, svo sem kirkna, bænahúsa, klaustra og búða, leifar af verbúðum, naustum verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum;
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bóllum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri;
- c. gömul tún- og akurgerði, áveitumannvirki og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita;
- d. gamlir vegir, stíflur, brýr vatnsvöð, varir, hafnir og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og vitar og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra;
- e. virki og skansar og önnur varnarmannvirki;
- f. gamlir þingstaðir, og meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsaganahefð;
- g. áletranir, myndir eða önnur verksumerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum;
- h. haugar, dysjar og aðrir greftunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið; skipsflök eða hlutar úr þeim.

Að jafnaði skal telja minjar 100 ára og eldri til fornleifa.

Á þessu sést að í raun falla flest verksumerki eftir menningu og atvinnuvegi hverskonar undir skilgreiningu laganna og það á jafnt um bæjarstæði sem og vöð og álagabletti. Þessari víðu skilgreiningu var fylgt við mat á þeim áhrifum sem fyrirhuguð frístundabyggð mun hafa á nánasta umhverfi sitt.

Ef mannvistarleifar sem falla undir ofangreinda skilgreiningu finnast á fyrirhuguðu framkvæmdarsvæði, þá þarf að leita heimildar til að hreyfa við þeim. Í 21 gr. þjóðminjalaga segir: “ Nú telur... sá sem stjórnar opinberum framkvæmdum, svo sem vegagerð, að hann þurfi að gera jarðrask er haggar við fornleifum og skal hann skýra Þjóðminjasafni Íslands frá því áður en hafist er handa um verkið. Lýst skal nákvæmlega breytingum þeim er af framkvæmdum muni leiða. Þjóðminjasafn ákveður hvort og hvenær framkvæmd megi hefjast og á hvaða skilmálum.

Við allar meiri háttar framkvæmdir, svo sem vegagerð,... skal sá sem fyrir þeim stendur bera kostnað af nauðsynlegum rannsóknum.”

3. Skrá yfir fornleifar í landi jarðarinnar Hamragarða

Hér fyrir neðan birtist skrá yfir alla þá minjastaði sem fundust viðheimildakönnun um fornleifar í landi Hamragarða. Meirihluti minjanna eru ekki nálægt framkvæmdasvæðinu og þar af leiðandi í engri hættu. Við vettvangsathugun voru einungis athugaðir þeir staðir, sem annaðhvort voru á eða við sjálft framkvæmdarsvæðið. Allir minjastaðir í landi jarðarinnar eru látnir fylgja með til nánari glöggvunar á heildarfjölda minja í landi Hamragarða.

Í skráningarkerfi Fornleifastofnunnar hefur hver sýsla skammstafað heiti og hver jörð hefur númer. Miðað er við jarðaskiptingu eins og hún kemur fyrir í jarðatala Johnesens frá 1847 og byggir tölusetning jarðanna á því. Þá er hverri fornleif gefið númer sem er bætt við sýslutákn og jarðanúmer (dæmi: RA-011:001). Í skránni er gefið yfirlit yfir allar þekktar fornleifar á jörðinni. Upplýsingar um hvern stað eru settar fram á staðlaðan hátt: fyrst kemur kennitala staðarins í gagnagrunni fornleifastofnunar Íslands, staðarheiti, tegund fornleifar, hlutverk, tilvitnun í heimild ef einhver er. Eingöngu er gefin hnattstaða í gráðum og mínútum, lýsing á staðsetningu, áðstæðum og hættumat á þeim minjum sem er á eða við framkvæmdarsvæðinu.

Heildartala allra minjastaða á jörðinni er 35 en sex fornminjar fundust við vettvangsathugun á deiliskiplagsvæðinu.

RA-072 Hamragarðar

8 hdr. 1695/1709. “Hamragarðar er lítil jörð. Hún er sjálfstæð, var snemma skipt úr Stóra-Dalslandi að talið er. Bærinn stendur vestan undir 80-100 m háum klettavegg. Tveir fossar falla fram af klettunum, Seljalandsfoss sunnar og Glúfurárfoss norðar, og setja þeir sérstæðan svip á landslagið. Grasi vaxið undirlendi framan undir klettunum er lítil. Tún er þar umhverfis bæinn, vallendisbrekkur undir klettunum og mýrlent þar sem lægst er. Þetta land var allt heyskaparland síðasta ábúanda. Um síðustu aldamót hafði Markarfljót gengið svo á undirlendið að það var komið að brekkurótum norðan við Seljalandsfoss og gamla túnið eitt var eftir. Þá var allt að helmingur heyskapar sóttur í Fitjamýrar...Ofan klettabrúnar er Hamragaraðaheiði. Hún er fremur mjó tunga milli Seljalandsár og Gljúfurár. Fer heiðin hækkandi eftir því sem austar dregur og er að mestu leyti grasi vaxin, enda skjól af Neðri-Dalsheiði að norðan og Seljalandsheiði að sunnan og suðaustan. Á heiðinni eru góðir sauðfjárhagar.” (SB IV, 186)

1709: “Slægjum granda skriður og grjótshrun úr fjallinu. Af beitarlandi og engjum hefur Markarfljót stórum brotið, so af engjum, sem í gamladaga brúkaðar voru, er ekkert eftir orðið. (JÁM I, 90) 1924: Tún 2,7 ha, garðar 1010m².

RA-072:001 *Hamragarðar bæjarhóll* bústaður
Heimildir Túnakort 1924

RA-072:002 hús fjárhús

Nær bænum er 018, rétt norðan við lækinn. Ferhyrnt hús með steinsteyptum gafl, bárujarn, hellur og torf á þaki. Steinhlaðið að innan. Jötur með hliðum. Vísar í 248°. Að innanmáli er lengd 5,6 m, jötuhæð 0,55 m, steinundirstaða 0,35.

RA-072:003 tóft fjárhús

Enn nær bæ en 002, sunnan við læk. Ferhyrnd tóft, vísar í 290°. Að innanmáli er lengd 4,8 m, breidd 2,6 m, hæð gafls 1,8 m. Veggjaþykkt 1.2 m. Steinhlaðið og torf, torf að utan. Veggjahæð öll hér um 1,5m, hlaðnar jötuundirstöður með hliðum, breidd dyra 0,5 m.

RA-072:004 tóft

Enn nær og aftan bæjar en 003. Ferhyrnd tóft, langhlið vísar í 290°, dyr á miðri vesturhlið. Lengd 5,3 m að innanmáli, breidd 2,7 m. Veggjaþykkt 1,5 m. Bekkir upp við báða gaflana, breidd norðurgafls 0,7 m, suðurgafls 0,6 m, breidd dyra 0,45 m. Gaflhæð 2 m.

RA-072:005 mannvirki

Alveg upp við klett, framan við foss, er kindabað, sem hefur stein-og torfhlaðinn bakvegg, steinsteypt að öðru leyti. Bakveggur er 2,6 m á lengd, 0,8 m á þykkt, hæð um 1 m. Steypt bað út úr einu horninu að framan.

RA-072:006 hellir fjárskýli

Beint fyrir ofan 005, uppi í berginu, hefur hellisskúti verið notaður sem kindakró. Hlaðnir veggir í munnann, breidd (dýpt) 6 m, lengd 3,2 m. Að mestu opinn hellir, aðeins skúti. Sunnan við er gjá inn í bergið, eða eins og gangur. Þar slútir bergið fram að norðanverðu. Hafa þessir skútar verið notaðir fyrir fé, hlaðið upp í munnana.

RA-072:007 hellir

Innsti skúti að norðanverðu. Lengd framveggjar 5,1 m, dyr við vesturenda, breidd 0,7 m, dýpt 3,3 m, veggjaþykkt 1,4m, vísar í 226°.

RA-072:008 hús

Bak við, fast upp við, bæinn eru 2 hús uppistandandi. Það nyrðra er ferhyrnt, kumbaldalegt, með dyrum á miðri austurhlið. Að utanmáli er lengd 7,7 m, dyr á milli 3,4-4,1 m. Vísar í 228°, hæð um 2 m. Sést jata við norðurgafli.

RA-072:009 hús

Bak við, fast upp við, bæinn eru 2 hús uppistandandi. Syðra húsið vísar eins og 008 og er svo til í framhaldi af því. Steinsteyptur gafl í suður, önnur burst af vestanverðu – það hús allt steinsteypt. Síðan tekur bærinn sjálfur við. Garðhleðsla austan við.

RA-072:010 hús

Suður af bænum, við heimtröð er lítið hús grafið inn í hliðina. Vísar í 294°, trégafl, stein og torfhlaðnir veggir. Að utanmáli er lengd 5.8 m, breidd 4,1 m, dyr milli 1,5 – 2,2 m.

RA-072:011 hleðsla rétt

Uppi í hliðinni, á sléttlendi ofan bæjar og Seljalandsfoss. Upp í fjallinu, rétt við veginn upp í fjárhúsin. Graslent. Fjárrétt hlaðin upp við steinahröngl, lítið eftir nú. NA veggur svo til horfinn, SV veggur er bjargið, lengd 7 m, breidd 6 m.

RA-072:012 tóft útihús

Uppi í hliðinni, á sléttlendi ofan bæjar og Seljalandsfoss. Tóftarsamsteypa, graslent. Syðst er ferhyrnd tóft, vísar í 326°, lengd 9 m, breidd 6,2 m, dyr í 326°(á hlið), breidd 0,4 m. Að innanmáli er breidd 3.1 m, lengd 4,8 m, bekkir meðfram hliðum, breidd 0,5 m, hæð 1,8 m. Leifar bárujárnþaks. Hlaðið úr grjóti og torfi. Austurgafli heldur áfram til norðurs 3,6 m til að mynda skjólvegg.

RA-072:013 hleðsla rétt

Vestanvið 012 er niðurgrafið, umhlaðið ferhyrnt svæði, rétt.

RA-072:014 tóft fjárhús

Norðan og neðar í hliðinni en 013 er tvískipt fjárhús. Ferhyrnt, vísar í 308°, steinsteypt jata eftir miðju. Að utanmáli er lengd 16,9 m með stétt framan við 18,1 m, breidd 8,3 m. Að innanmáli er hlaða 4,1 m, allt 12,5 m, breidd hlöðu 6,75 m. Hún er aðeins breiðari að austan, breidd fjárhúss 6,3 m. Veggir hlaðnir grjóti og torfi, hraunsteini, hæð mest 1,8 m, bárujárn og timburleifar. Breidd vestari króar á miðja jötu 3,3 m, hlaðnir bekkir beggja vegna. Breidd dyra að vestan 1,6m, að austan 4,2-4,8 m.

RA-072:015 hleðsla rétt

Út frá vesturhlið 014 er hlaðinn veggur sem myndar rétt. Breidd 4,5 m, lengd 4,3 m

RA-072:016 hleðsla rétt

Rétt og dilkur, réttin er hlaðin, yfirgróin úr grjót- og torfveggjum upp að hliðinni. Dilkurinn er inni réttinni og undir steini – lítill hellir. Rétt vísar í 300°, lengd 18,1 m, breidd 10,2 m

RA-072:017 hellir fjárskýli

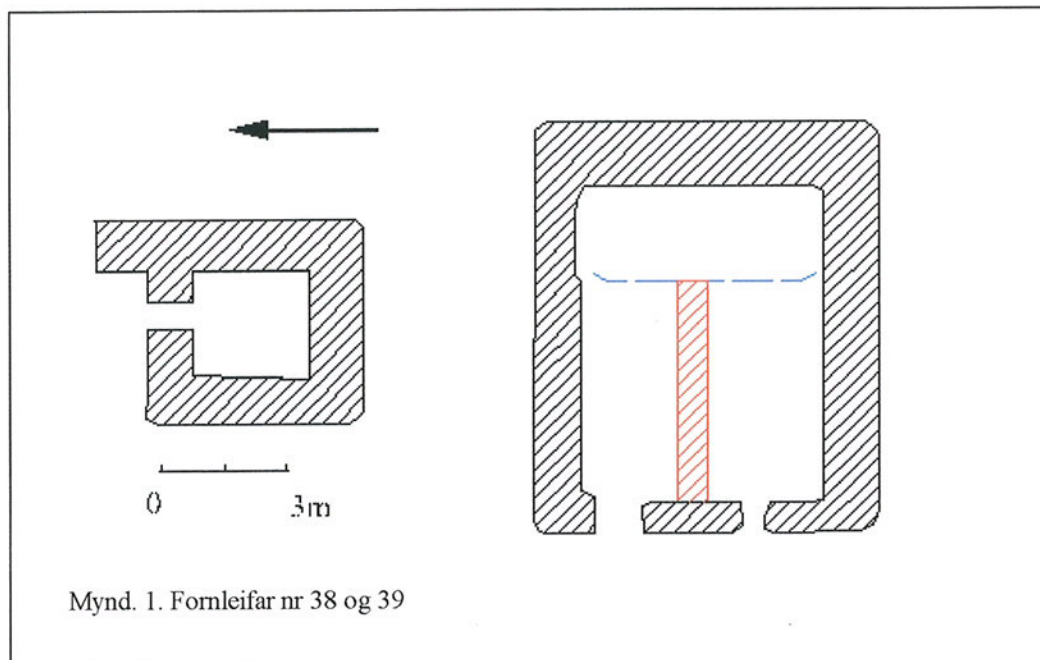
Rétt og dilkur; réttin er hlaðin, yfirgróin úr grjót og torfveggjum upp að hliðinni. Dilkurinn er inni réttinni og undir steini- lítill hellir. Í dilk er steinhlaðin jata eftir endilöngu, hellur í gólfi. Hlaðnar dyr út austurhlið. Gat í klett að sunnanverðu, lengd 8,25 m, breidd 4,75 m.

RA-072:018 tóft

Nyrst á svæðinu þar sem tóftir 002-004 eru. Ferhyrnd tóft, vísar í 318°, lengd 5,3 m, breidd 2,8 m, veggjaþykkt 0,9 m, hæð 1,5 m. Grjóthlaðin, mikið fallið inn í tóft, torf utan, hraunsteinn. Dyr á miðri vesturhlið. Of mikið af steinum inni til að koma úr veggjum, þakhellur liggja í kring.

RA-072:019 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort frá 1924.



RA-072:020 heimild

“Fyrsta vatnsrafstöð til heimilisnota, sem reist var í Vestur-Eyjafjallahreppi, var sett upp í Hamragörðum 1927. Hún er enn til eins og frá var gengið í byrjun.” segir í Sunnlenskum byggðum. “Þá er Myllufoss, sem dregur nafn af þófamyllu Páls bónda í Hamragörðum um 1830. Var fossinn aflgjafi hennar. Síðar var þar kornmylla, og nú síðast raforkustöð.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: SB IV; Ö-Hamragarðar

RA-072:021 heimild um myllu

“Þá er Myllufoss, sem dregur nafn af þófamyllu Páls bónda í Hamragörðum um 1830. Var fossinn aflgjafi hennar. Síðar var þar kornmylla, og nú síðast raforkustöð.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Hamragarðar.

RA-072:022 Ærból örnefni

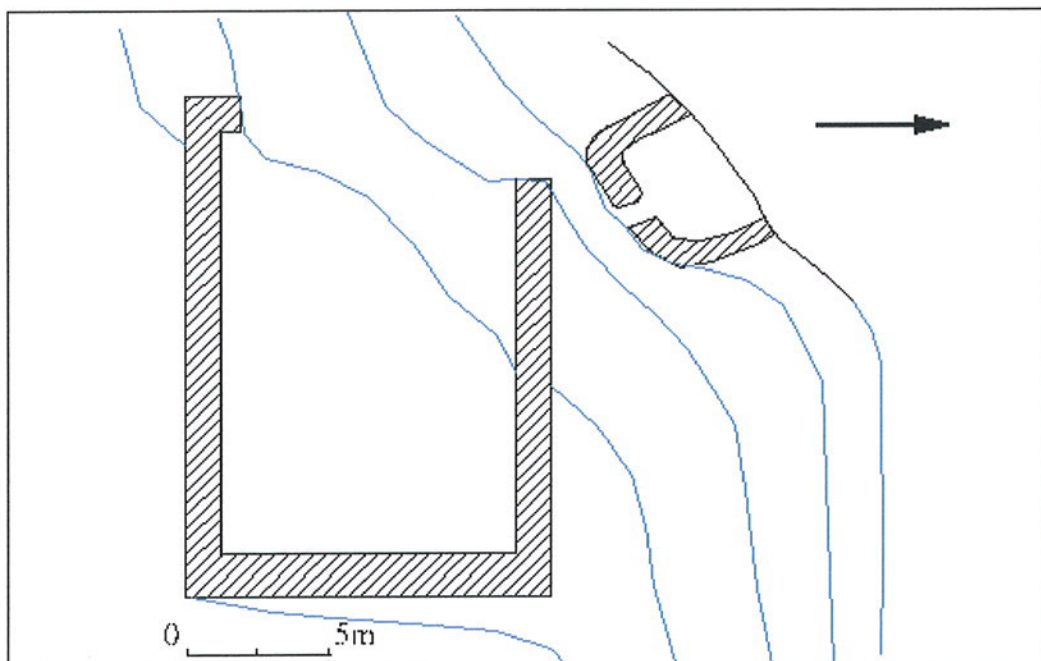
“Þessu næst [eftir rafstöðinni] er Stubbanef, síðan Ærból, Sígur og Bæjarhilla ofan bæjarins.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Hamragarðar

RA-072:023 Stígur örnefni leið

“Þessu næst [eftir rafstöðinni] er Stubbanef, síðan Ærból, Sígur og Bæjarhilla ofan bæjarins.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Hamragarðar



Mynd 2. Fornleifar nr. 36 og 37

RA-072:024 *Reipaból* örnefni

“Þessu næst [eftir rafstöðinni] er Stubbanef, síðan Ærból, Sígur og Bæjarhilla ofan bæjarins. Þá er Reipaból og Ömpuhellir, skammt frá fjárréttinni, í austur frá bænum” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Hamragarðar

RA-072:025 *Ömpuhellir* hellir bústaður

“Þessu næst [eftir rafstöðinni] er Stubbanef, síðan Ærból, Sígur og Bæjarhilla ofan bæjarins. Þá er Reipaból og Ömpuhellir, skammt frá fjárréttinni, í austur frá bænum. Fyrir löngu bjó þar einsetukona, og tók hellirinn nafn af vist hennar.” segir í örnefnaskrá.

Heimild: Ö-Hamragarða

RA-072:026 heimild um rétt

“Þessu næst [eftir rafstöðinni] er Stubbanef, síðan Ærból, Sígur og Bæjarhilla ofan bæjarins. Þá er Reipaból og Ömpuhellir, skammt frá fjárréttinni, í austur frá bænum.” segir í Örnefnaskrá.

Heimild: Ö-Hamragarða

RA-072:027 *Stekktún* örnefni stekkur

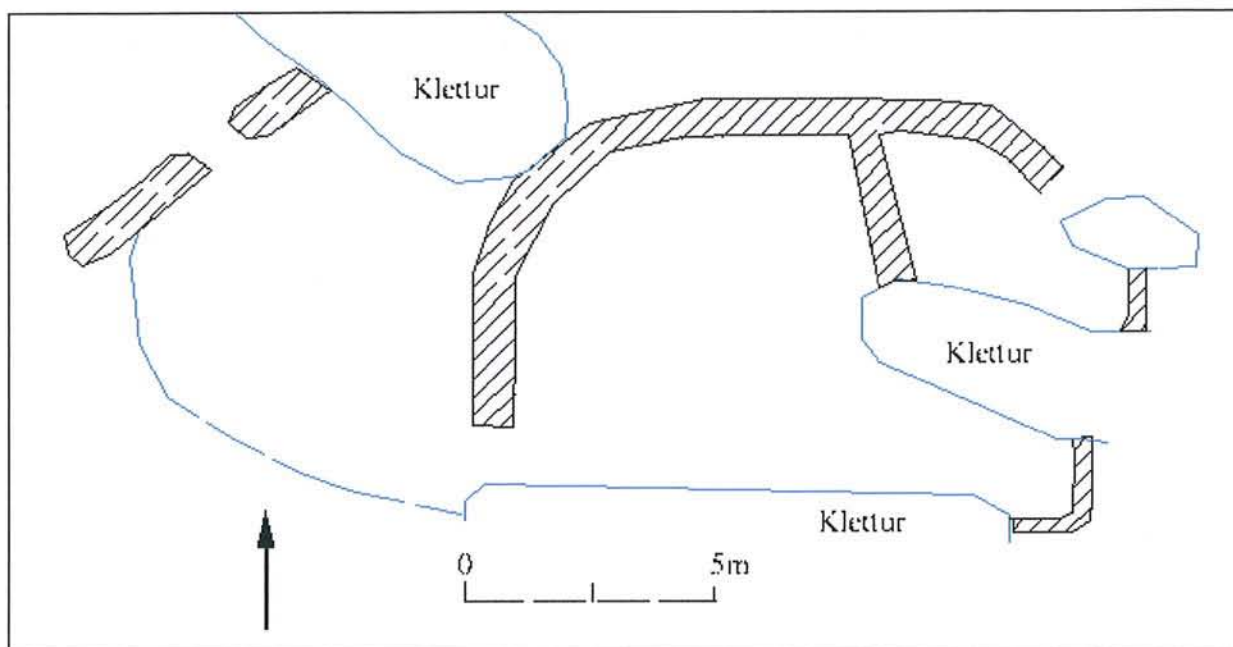
“Hamragörðum fylgir land norðan við Gljúfursá, undir hömrinum norður af Kattarnefi. Næst ánni þeim megin er Stekktún, og Lambhústún gengt því, vestan megin.” segir í örnefnaskrá.

Heimild: Ö-Hamragarða

RA-072:028 *Lambhústún* örnefni lambhús

“Hamragörðum fylgir land norðan við Gljúfursá, undir hömrnum norður af Kattarnefi. Næst ánni þeim megin er Stekkún, og Lambhústún gengt því, vestan megin.” segir í örnefnaskrá.

Heimild: Ö-Hamragarða



Mynd 3. Fornleif nr 40.

RA-072:029 *Bóllaut* örnefni

68°037100 19°059139

“Uppi í Hamragarðsheiði eru þessi örnefni: Syðst á heiðarbrúninni, sem vestur veit, eru hraunhólar, sem kallast Hraunkatlar. Norður af þeim er Bóllaut, Kvíalaut og Norður-Steinkatlar.” Segir í örnefnaskrá. Þegar komið er að Hamragörðum, eftir þjóðveginum, er keyrt áfram í norður. Rétt norðan Hamragarða er afleggjari sem liggur upp að sumarbústaðalandi á Hamragarðaheiði. Norðvestan sumarbústaðalandsins við hamrabeltið sem liggur fyrir ofan bæinn Hamragarða er Bóllaut. Ekki sást til neinna fornleifa.

Heimild: Ö-Hamragarða

RA-072:030 *Kvíalaut* örnefni kvíar

“Uppi í Hamragarðsheiði eru þessi örnefni: Syðst á heiðarbrúninni, sem vestur veit, eru hraunhólar, sem kallast Hraunkatlar. Norður af þeim er Bóllaut, Kvíalaut og Norður-Steinkatlar.” Segir í örnefnaskrá. Þegar komið er að Hamragörðum, eftir þjóðveginum, er keyrt áfram í norður. Rétt norðan Hamragarða er afleggjari sem liggur upp að sumarbústaðalandi á Hamragarðaheiði. Norðvestan sumarbústaðalandsins við hamrabeltið sem liggur fyrir ofan bæinn Hamragarða er Kvíalaut. Kvíalaut er norðan við Bóllaut. Ekki sást til neinna fornleifa.

Heimild: Ö-Hamragarða

RA-072:031 *Sellaut* örnefni Sel

1838: “Hamragarðar hefur haft fyrrum selstöðu í heimalandi sínu, einnig aflögð fyrir löngu.” Austar í á þessari er gljúfragil, sem heitir Dimmagljúfur. Suður af því er Löngulágarholt og suður

af því Heiðartún og hellislaut, sem áður hét Sellaut.” segir í örnefnaskrá. Þegar komið er að Hamragörðum, eftir þjóðveginum, er keyrt áfram í norður. Rétt norðan Hamragarða er afleggjari sem liggur upp að sumarbústaðalandi á Hamragarðaheiði. Afleggjaranum er fylgt þar til að komið er að Seljalandsá. Sellaut er suðaustan við sumarbústaðalandið alveg niður við ána. Ekki sást til fornleifa.

Heimild: Ö-Hamragarða

RA-072:032 *Sauðhúslaut* örnefni fjárhús

“Í landnorður af Einbúa [Foss í Seljalandsá] er Sauðhúslaut, Dalir og Dalalækur.” segir í örnefnaskrá.

Heimild: Ö-Hamragarða.

RA-072:033 *Hillan* gata leið

“Austur af bænum Lamhústún og Stekktún [sjá 027-028] norðan við ána. Svo er Kúalág, Grettisskarð; Hillan, sem nefnd er, sniðgata norðarlega í fjallsbrúninni.” segir í örnefnaskrá.

Heimild: Ö-Hamragarða.

RA-072:034 garðlag túngarður

Utar með hliðinni og sunnar en 010, rétt áður en farið er fyrir múlann að Seljalandi, rétt við Seljalandsfoss er ferhyrmd girðing, túngarður.

RA-072:035 álagablettur

“Ýmsar huldufólkssögur voru sagðar frá Hamragörðum undir Eyjafjöllum.... Þá gerðist það [á 19. öld] að þeir Hamragarðsbændur hjuggu birkihríslur í berginu hjá Gljúfuráfossi (Gljúfrabúa). Foreldrum þeirra fannst fátt um, en of seint var um að sakast.” Fáum dögum síðar slasaðist annar bræðranna svöðusári og hinn blindaðist.

Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 32.

RA-072:036 Nátthagi

63°036909 19°059233

Þegar komið er að Hamragörðum, eftir þjóðveginum, er keyrt áfram í norður. Rétt norðan Hamragarða er afleggjari sem liggur upp að sumarbústaðalandi á Hamragarðaheiði. Afleggjaranum er fylgt þar til að komið er að Seljalandsá. Suðaustan við sumarbústaðalandið alveg niður við Seljalandsá. Nátthagi er í laut við ána og lítill hellisskúti sem hlaðið hefur verið utan fyrir. Nátthaginn er hlaðinn úr torfi og gróinn. Lengd 18 m, breidd 10 m og hleðsluhæð um 80 sm.

Hættumat: Engin hættu

RA-072:037 Hellislaut byrgi

63°036909 19°059233

Þegar komið er að Hamragörðum, eftir þjóðveginum, er keyrt áfram í norður. Rétt norðan Hamragarða er afleggjari sem liggur upp að sumarbústaðalandi á Hamragarðaheiði. Afleggjaranum er fylgt þar til að komið er að Seljalandsá. Suðaustan við sumarbústaðalandið alveg niður við Seljalandsá. Í laut við ána er nátthagi og lítill hellisskúti sem hlaðið hefur verið utan fyrir. Hellisskútin er lítill og er hleðslan lítilfjörleg.

Hættumat: Engin hættu

RA-072:038 hús

63°036982 19°058614

Þegar komið er að Hamragörðum, eftir þjóðveginum, er keyrt áfram í norður. Rétt norðan Hamragarða er afleggjari sem liggur upp að sumarbústaðalandi á Hamragarðaheiði. Afleggjaranum er fylgt þar til að komið er að Seljalandsá. Við hæð norðan við ána standa tvö hús og er annað þeirra fjárhús. Húsin eru bæði hlaðin úr torfi og grjóti og standa hleðslur beggja um 2 m. Fyrri húsið, stendur sunnar og hærra í brekkunni, er ferhyrnt 6/6 m að ummáli og veggir eru um 2 m þykkir. Á norðurgafli eru dyr. Gólf hússins er hellulagt. Ekki undir þaki.

Hættumat: Stórhætta vegna sumarbústaðabygðar.

RA-072:039 Fjárhús/hlaða

63°036982 19°58614

Þegar komið er að Hamragörðum, eftir þjóðveginum, er keyrt áfram í norður. Rétt norðan Hamragarða er afleggjari sem liggur upp að sumarbústaðalandi á Hamragarðaheiði. Afleggjaranum er fylgt þar til að komið er að Seljalandsá. Við hæð norðan við ána standa tvö hús og er annað þeirra fjárhús. Húsin eru bæði hlaðin úr torfi og grjóti og standa hleðslur beggja um 2 m. Nyrðra húsið er neðar í brekkunni og hefur verið tvískipt, nyrðri endi þess hefur verið fjárhús og sá syðri hlaða. Húsið er allt 13/10 m að utanmáli. Fjárhúsið er 9/10m og hlaðan 4/10 að utanmmáli. Fjárhúsið er hlaðið úr torfi og grjóti og standa hleðslur í um það bil 2m hæð. Ekki undir þaki.

Hættumat: Stórhætta vegna sumarbústaðabygðar.

RA-072:040 Rétt

63°036929 19°059195

Þegar komið er að Hamragörðum, eftir þjóðveginum, er keyrt áfram í norður. Rétt norðan Hamragarða er afleggjari sem liggur upp að sumarbústaðalandi á Hamragarðaheiði. Afleggjaranum er fylgt þar til að komið er að Seljalandsá. Þegar komið er að húsunum tveim (038/039) er hamrabelti í vsv frá húsunum (hamrabeltið fyrir ofan bæinn Hamragarða). U.þ.b. 200-300m fjarlægð. Á þessu hamrabelti grjóthlaðin rétt. Réttin er byggð utan í hamrabelti og mynda þeir suma vegg hennar. Ummál réttarinnar er um 20/12 m og eru veggirnir í mismundandi góðu ástandi.

Hættumat: Engin hætta.

RA-072:041 Garðlag

Þegar komið er að Hamragörðum, eftir þjóðveginum, er keyrt áfram í norður. Rétt norðan Hamragarða er afleggjari sem liggur upp að sumarbústaðalandi á Hamragarðaheiði. Rétt áður en komið er að útihúsunum tveim, nr. 038 039, er lítilfjörleg hleðsla vestanmegin við veginn. Búið er að gróðursetja tré við hana.

Hættumat: Hætta vegna tjáræktar

4. Fornleifar á frístundabyggðinni í landi Hamragarða

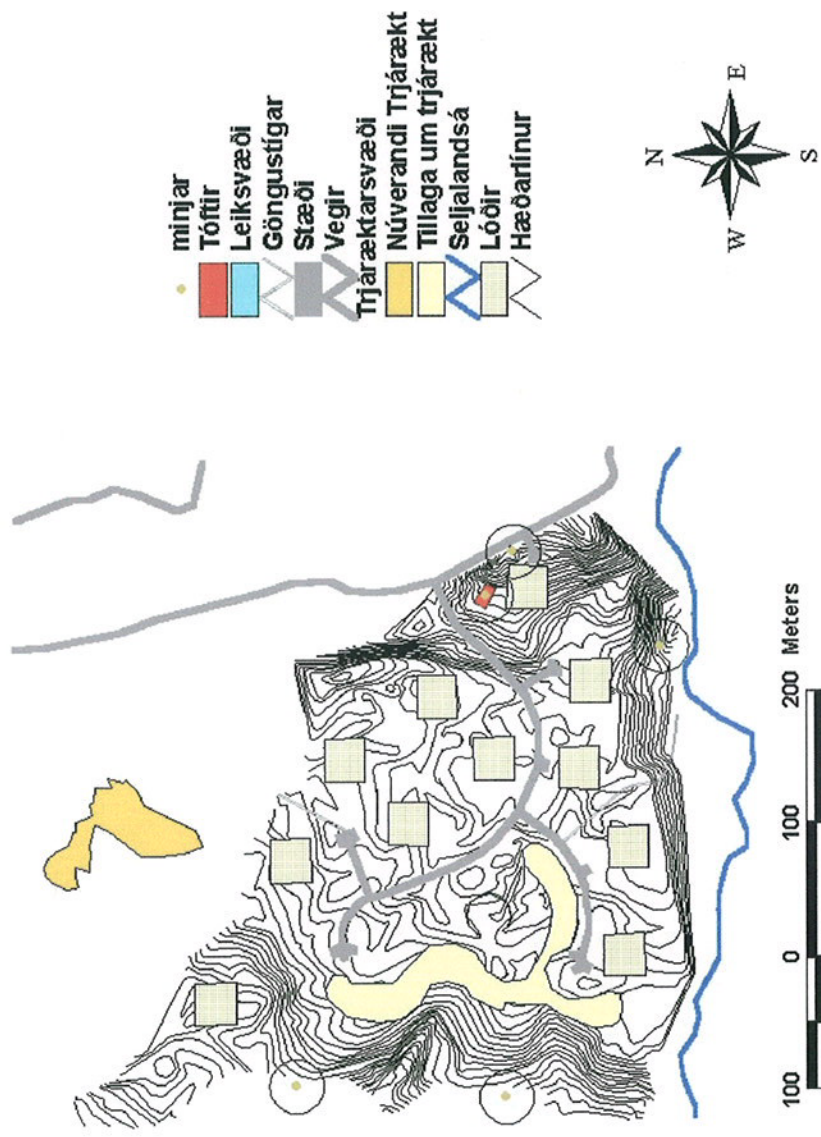
Við svæðisskráningu voru 35 fornleifar skráðar í landi Hamragarða. Við vettvangsathugun bættust fjórar minjar við fornleifaskrána. Skipulagssvæðið sjálft nær aðeins yfir hluta þess lands er tilheyrir jörðinni Hamragarðar. Í allt voru 8 minjastaðir skráðir og sást til fornminja á 6 þeirra. Flestar minjanna eru við jaðar eða utan skipulagssvæðisins og þar af leiðandi ekki í hættu vegna framkvæmda við frístundabygðina.

Fornleifar nr 36 og 37 eru við skipulagssvæðið og ekki í hættu. Á minjastöðum 29-32 sáust engin merki um fornminjar og að auki eru þessir minjastaðir einnig fyrir utan

framkvæmdarsvæðið. Fornleif nr. 40 er við jaðar skipulagssvæðisins og þar af leiðandi ekki í hættu.

Fornleifar nr. 38 og 39 eru alveg við eina sumbarbústaðalóðina (sjá kort) og í mikilli hættu. Húsunum tveim stafar ekki aðeins hættu af framkvæmdum á svæðinu heldur einnig vegna skógræktar. Þegar hefð tré verið gróðursett of nálægt fornleif nr. 38 og er fyrirsjáanlegt að ef þau tré fá að vaxa að rætur þeirra valdi skemmdum á húsinu. Nauðsynlegt er að lóðin verði færð frá fornleifum 38 og 39 þannig að þeim stafi engin hættu af. Rúst nr. 41 er í hættu vegna skógræktar og er þegar búið að gróðursetja tré í hana. Mikilvægt er að brýna fyrir tilvonandi sumarbústaðaeigendum að planta ekki trjáum í eða við rústir.

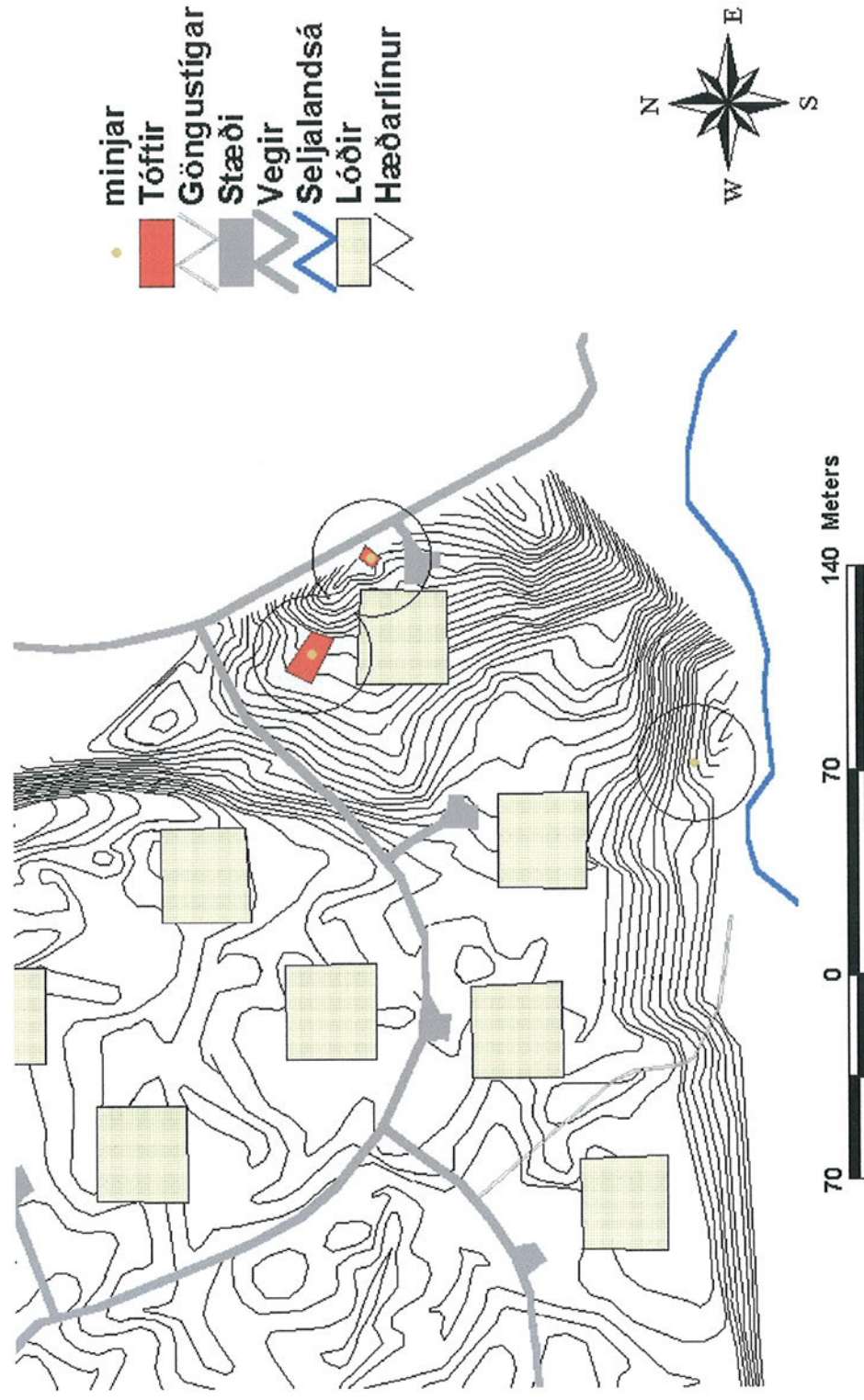
Frístundabyggð í landi Hamragarða



Kortio er teiknað eftir upplýsingum frá Oddi Þ. Hermannssyni.

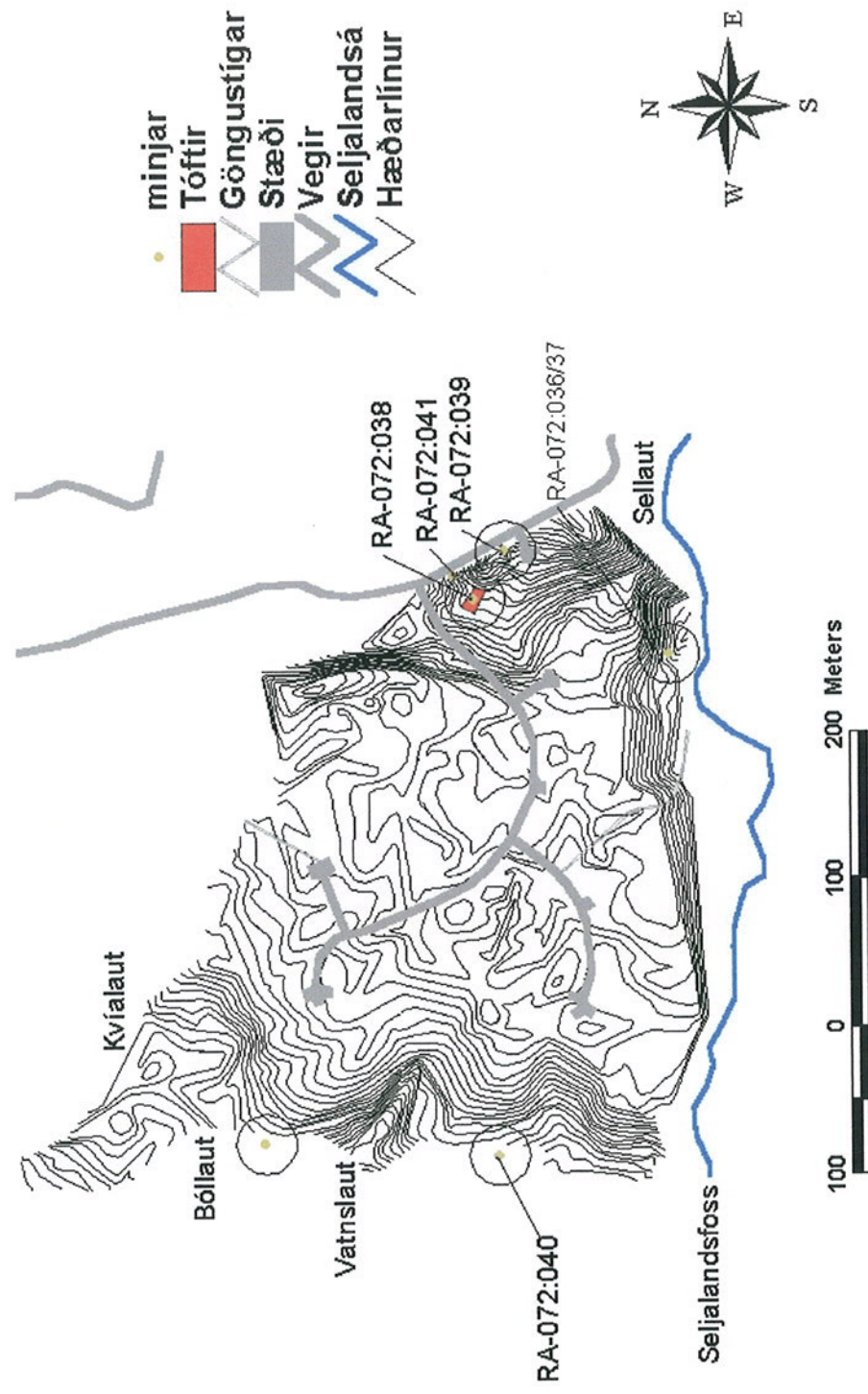
Kort 1. Skipulagskort frístundabyggðarinnar í landi Hamragarða.

Frístundabyggð í landi Hamragarða



NOTA 1. Minjar í næmu vegna framkvæmdanna.

Kortid er teiknað eftir upplýsingum frá Oddi Þ. Hermannssyni.



Kort 3. Minjar og helstu örnefni á skipulagssvæðinu.

Kortið er teiknað eftir upplýsingum frá Oddi Þ. Hermannssyni.

Heimildir

Guðrún Sveinbjarnardóttir, Sædís Gunnarsdóttir. *Fornleifar í Rangárvallarsýslu II*, Svæðisskráning fornleifa í Eyjafjallahreppi og Landeyjum. Fornleifastofnun Íslands, FS121-99022, Reykjavík 2000.